

Na Pacifiku se razvija velika ameriška ofenziva

Zavezniška sila okupirala nadaljnje otoke med Solomoni in Novo Gvinejo. Uradni komunikacije iz glavnega stana generala MacArthurja razkriva detajle operacij proti Japoncem v južnem in zapadnem delu Pacifika. Angleški letalci razbijali železnice, kanale in električne centrale v severni Franciji. Premier Churchill omenil priprave za ofenzivo proti osišču v Sredozemlju in izjavil, da so operacije proti nemškim podmornicam uspešne.

Nekje v Avstraliji. 1. julija.—V teku obsežnega bojevanja, ki traja že tretji dan na morju, v zraku in na suhem, so Američani in Avstranci danes okupirali luko Viru na otoku New Georgia v severnem delu Solomons. Med zavzetjem te luke je bilo sestreljenih 65 japonskih letal. Američani so medtem izgubili 17 letal in transportni parnik 7712 ton potem, ko se je vse moštvo na tej ladji izkrcalo na suho. General MacArthur je vrhovni poveljnik te ofenzive, ki zavzema 700 milj širok lok od Solomons do Nove Gvineje in je vsekar napreduje proti glavni japonski pomorski bazi Rabaul na otoku New Britain.

Zavezniški stan. Avstralija. 1. jul.—Zavezniška sila na kopnem, morju in v zraku je pod vrhovnim poveljstvom generala Douglasa MacArthurja zasedla nadaljnje tri otoke med Solomoni in Novo Gvinejo in začela napadati Rabaul, japonsko bazo na otoku New Britain. Ti otoki so New Georgia, kjer je važna baza Munda, Trobriand in Woodlark. Zavezniške čete so se prej izkrcale na otoku Rendova.

Detajle operacij razkriva uradni komunikacije iz glavnega zavezniškega stana. "Vse enote sile na kopnem, morju in v zraku so v akciji," pravi komunikacija. "Združena sila je na pohodu v južnem in zapadnem delu Pacifika. Baze operacij so se raztegnile z zavzetjem zaliva Nasauja ob severnem obrežju Nove Gvineje. Okupacija Trobrianda in Woodlarka je bila izvršena brez odpora s strani sovražnika."

Prej objavljeno poročilo se je glasilo, da se operacije vrše po načrtu, ki sta ga sestavila general MacArthur in admiral William E. Halsey, vrhovni poveljnik ameriške bojne mornarice v južnozpadnem delu Pacifika. Uvod v invazijo otokov so bili bombni napadi na Rabaul, ki so se pričeli zadnji terek. Ameriške letelce trdnjave in bombniki so vrgli več ton bomb na to japonsko bazo. Bombe so padale tudi na japonski letaljšči pri Vunakanu in Lakunaju.

Na drugi strani otoka New Britain so ameriški letalci izvršili uspešen napad na japonsko brodogradnjo. Ena bojna ladja je bila potopljena, dve pa poškodovani. Japonske podmornice so pa potopile eno ameriško tovorno ladjo, eno pa poškodovale v bližini avstralskega obrežja.

Japonski letalci so včeraj bombardirali Darwin, avstralsko luko. To je bil največji napad na to luko po več mesecih. Udeležilo se ga je čez 50 japonskih letal. Avstralski in ameriški letalci so sestrelili osem japonskih letal, sedem pa poškodovali, sami pa so izgubili šest letal.

Washington, D. C., 1. julija.—Mornarični departmet je naznanil, da je zavezniška sila storila nadaljnji korak v smeri Tokija z okupacije štirih otokov na Pacifiku. Najvažnejši izmed zasedenih otokov je Rendova. Ta je oddaljen samo pet milj od Munde, glavne japonske baze pri Solomoni.

Kontrola Rendova po zavezniški sili pomeni nevtraliziranje Munde, japonske letalske baze,

ki je bila tarča več napadov iz zraka v zadnjih tednih. Otok Rendova leži 170 milj proč od Guadalcanala, največjega otoka Solomonske grupe.

Zavezniški stan. Afrika. 1. jul.—Angleški in ameriški letalci so ponovno bombardirali Messino, italijansko luko, in Kalabrijo na konici italijanskega "škornja". Bombe so razbile več militarnih objektov in zanetile ogromne požare.

Prej so ameriški bombniki metali bombe na Leghorn, luko na severozapadnem italijanskem obrežju. Izvidniški letalci, ki so se vrnil nad luko, so povedali, da je Leghorn še v plamenih.

London. 1. julija.—Angleški bombniki so spet razbijali železnice, kanale in električne centrale pri Le Mansu, severna Francija, 110 milj južnozpadno od Pariza. Drugi roji bombnikov so metali bombe na Calais in nemški konvoj v bližini Dunkirka. Šest parnikov je bilo poškodovanih v napadu.

Bojazen pred invazijo v Italiji

Fašistični veterani dobili važne pozicije

Bern, Švica. 1. jul.—Bojazen, pred zavezniško invazijo Italije se očituje v pisanju italijanskih listov in radijskih komentarjih. Diktator Mussolini je imenoval svoje zaupnike na važne pozicije v pričakovanju zavezniškega sunka, ki lahko pride vsak čas.

Rimski listi so objavili imena šestnajstih tajnikov fašistične stranke v italijanskih provincih, ki so dobili te pozicije zadnji teden. Vsi so "skvadristi", veterani iz pouličnih bitk v italijanskih mestih, ki so se vršili pred in po ustanovitvi fašističnega režima z Mussolinijem na čelu, ali pa fašisti, ki so prejeli visoka vojaška odlikovanja.

Zunanji opazovalci vidijo v tem nadaljnje znamenje, da Mussolini in Carlo Scorza, tajnik fašistične stranke, skušata ustvariti med ljudstvom voljo za obrambo. Bojno razpoloženje v Italiji je padlo na nizko točko in kot posledica strahovitega bombardiranja italijanskih mest iz zraka po zavezniških letalcih. Pojavila se je agitacija za sklenitev separatnega miru z zavezniki, ki dobiva oporo pri vplivnih italijanskih krogih. Ti poudarjajo, da Italiji preti uničenje, če se ne umakne iz vojne. To bi najbrže storila, če ne bi bili Mussolini in drugi vodilni fašisti pod silnim pritiskom nacistične Nemčije.

Amerika bo imela dovolj kavčuka

Jones napovedal razmah industrije

Houston, Tex., 1. jul.—Trgovinski tajnik Jones je napovedal, da bodo ameriške tovarne producirale čez 800,000 ton umetnega kavčuka letno, več nego ga je Amerika potrebovala v katerem koli letu pred izbruhom vojne.

"Ob koncu tega leta bomo imeli svojo industrijo umetnega kavčuka," je dejal. "Ta bo zadostila vsem vojaškim in civilnim zahtevam. Amerika ima zdaj čez petdeset tovarn, ki izdelujejo umetni kavčuk."

Jones je v svojem govoru pohvalil Williama M. Jeffersa, direktorja divizije umetnega kavčuka v odboru za vojno produkcijo. Dejal je, da je razmah industrije umetnega kavčuka v glavnem njegova zaslug.

Detroit, Mich., 1. jul.—Dr. Gustav Egloff, raziskovalni direktor Universal Oil Products Co., je dejal na zborovanju članov vojnega načrtnega odbora, da bodo avtni obodi iz umetnega kavčuka lahko prevozili 100,000 milj, preden se bodo izrabili. To je 50,000 milj več nego trajajo obodi iz naravnega kavčuka.

Akcija za preklit protivstakovnega zakona

Washington, D. C., 1. jul.—Kongresnik Lesinski, demokrat iz Michigana, je predložil resolucijo za preklit Connally-Smitheovega protivstakovnega zakona, ki ga je kongres sprejel zadnji teden, ko ga je predsednik Roosevelt vetiral. Kongresnik je dejal, da bo pritiskal na kongres za preklit tega zakona, ko se ponovno sestane v zasedanju v prihodnjem septembru.

OBRAMBNE PRI-PRAVE V NEMČIJI IN ITALIJI

Nemška armada 350,000 vojakov zbrana v Franciji

MacDONALD NAPOVEDAL INVAZIJO

Bern, Švica. 1. jul.—Poročila o intenzivnih obrambnih pripravah v Nemčiji, Italiji in v dolini reke Rhone v Franciji razkrivajo nervoznost osišča, kakor tudi bojazen pred zavezniško invazijo Hitlerjeve "evropske trdnjave".

Poročila javljajo, da je nemška armada čez 350,000 vojakov zbrana v dolini reke Rhone in da je njen poveljnik feldmaršal Erwin Rommel. On je bil vrhovni poveljnik nemških zborov v Afriki in pobegnil je v Nemčijo pred zlomom osiščne sile v Tuniziji.

Gazette de Lausanne pravi, da Italija pričakuje udarca s strani zaveznikov. Priprave za sunek proti Siciliji vidi v zbiranju zavezniškega vojnega brodograja.

List Tribune de Geneve omenja koncentracijo nemške oborožene sile na francoskem obrežju ob Sredozemskem morju in ob reki Rhone. Glavni stan feldmaršala Rommela je v gradu pri Montdoru. On pričakuje, da bodo skušali zavezniki udariti po osrčju Nemčije preko Francije ali Balkana.

Ottawa, Kanada. 1. jul.—Malcolm MacDonald, britaki vrhovni komisar, je na sestanku s časnikarji napovedal zavezniško invazijo osiščnega ozemlja v bližnji bodočnosti. "Načrti in priprave za napad na Nemčijo ali na dežele, katere je okupirala osiščna sila, so sestavljeni," je dejal. "Izgleda, da je čas odločitve blizu. Najbrže ne bomo dolgo čakali na akcijo, katere cilj bo zdrobitve Hitlerjeve vojne mašine. Napadom na osiščno ozemlje v omejenem obsegu bo sledila ustanovitev druge fronte."

MacDonald je namignil, da so bombni napadi na industrijska in komunikacijska središča v Italiji in Nemčiji uvod v invazijo. On je rekel, da so operacije proti nemškim podmornicam uspešne na Atlantiku.

Japonska skuša pridobiti Rusijo za mir z Nemčijo

London. 1. jul.—Iz Kujbiševa prihajajo poročila, da skuša japonski poslanik Naotoko Sato pridobiti Rusijo za sklenitev separatnega miru z Nemčijo. "Tega dela se je lotil pred šestimi meseci, toda iz Stalinovega nedavnega govora, v katerem je naglasil, da sovsjetska vlada se popolnoma strinja z deklaracijo predsednika Roosevelta in premierja Churchilla, ki sta jo podala po konferenci v Casablanci, da zavezniki zahtevajo brez-pogojno kapitulacijo osišča, se sklepa, da so se napor japonskega poslanika izjalovili. Slednji je hotel prepričati Stalina, da Rusija ne bo pridobila ničesar, če se bo borila na strani zapadnih demokracij proti Nemčiji.

Anglija producira več letal kot Nemčija

London. 1. jul.—Delavski minister Ernest Bevin je dejal, da Anglija zdaj producira več letal kot Nemčija. On je govoril na konvenciji Ženskega združnega gilda. Ob tej priliki je Bevin pohvalil angleške ženske, ki so se navdušeno odzvale apelu vlade za dela v vojnih industrijah, in s tem prispevale svoj delež k porasti produkcije ne samo letal, temveč tudi druge bojne opreme.

Domače vesti

V ponedeljek ne bo Prosvete
Praznik neodvisnosti, ki letos pade na nedeljo, bo praznovan v ponedeljek, dne 5. julija, vsled česar ne bo Prosvete tega dne.

Čikaška vest

Chicago.—John in Rose Rüdman sta bila pred dnevi prijeto presenečena po svojih otrocih, prijateljih in znancih, ki so jima priridili "party" v neki downtownski restavraciji ob priliki 29-letnice zakonskega življenja. Še mnogo let!

Is Pennsylvanije

Reading, Pa.—Pred dnevi je tukaj umrl John Šimec, star 60 let in rojen v Gribljah pri Podzemlju v Beli Krajini. V Ameriki je bil čez 40 let. Bil je samski in v Ameriki ne zapuša nobenih sorodnikov.

Is Južne Amerike

Buenos Aires, Argentina.—Dne 23. aprila se je v tej naselbini smrtno ponesrečila Fani Turel, doma iz Volče Drage. Likala je perilo in pri tem delu je prišla v dotiko z električnim tokom, ki jo je usmrtil. Tukaj zapuša sestrčno Klanjšek.

Kongres odrekel denar agenturam

Program subvencij zavržen

Washington, D. C., 1. julija.—Kongres je sinoči zavrgel program subvencij Rooseveltove administracije in odrekel denar trem vladnim departmetom in šestnajstim vojnim agenturam. Senat je zaključil svoje delo ob osmih zvečer, nižja zbornica pa eno uro prej.

Apropriacijski načrti so ostali na polici. Brez denarja so ostali poljedelski, delavski in notranji departmet in vojne agenture, kar pomeni, da uslužbenec teh ne bodo dobili plače. Senat je prej dovolil tri milijarde dolarjev vojnemu departmetu in 447,000,000 uradu za kontrolo cen, omejil pa je aktivnosti urada za vojne informacije. Ostali departmeti in agenture ne bodo dobile denarja, ki ga potrebujejo za izvrševanje svojih funkcij, dokler ne bo prišlo do kompromisa med člani obojih kongresnih zbornic.

Nemške čete zapuste Norvežko?

London. 1. jul.—Nekateri londonski listi so na podlagi informacij objavili napovedi, da bo Nemčija obnovila napore za sklenitev pogodnega miru in odpoklicala čete iz nekaterih okupiranih evropskih dežel. Dopolnil list Daily Express poroča iz Stockholma, Švedska, da bo nemško poveljstvo odpoklicalo čete iz norveških pokrajin.

Krvavi izgredi v grških mestih

London. 1. jul.—Poročila iz Ankare, Turčija, pravijo, da je sovražstvo proti osiščni okupacijski sili povzročilo krvave izgredi v Atenah in drugih grških mestih. Izgredi so sledili zavezniškemu bombnemu napadu na Solun, grško luko ob Egejskem morju. Več ljudi je bilo ubitih in ranjenih.

Unija ADF kaznovala "upornike"

Chicago. 1. jul.—Trije člani unije Elevated Operators & Starters, včlanjene v Ameriški delavski federaciji, so bili kaznovani, ker skušajo vzpostaviti Jamesa L. O'Gradyja kot predsednika unije. Člani eksekutivne unije so jih nazvali za "upornike" in naložili kazni sto dolarjev vsakemu.

Wallace in Jones se še kavsata

Nov dokaz trenja v Rooseveltovem kabinetu

Washington, D. C., 1. jul.—Podpredsednik Henry A. Wallace in Jesse Jones, trgovinski tajnik in načelnik federalne korporacije za rekonstrukcijo financ, sta si spet v laseh. Konflikt med njima je nastal, ko je Wallace obdolžil Jonesa obstrukcije in zanemarjenja dolžnosti.

V konflikt je posegel James F. Byrnes, direktor odbora za vojno mobilizacijo. Ko je mislil, da so njegovi naporji rezultirali v premirju, sta se Wallace in Jones ponovno udarila.

Jones je v novem izbruhu jeze obdolžil Wallaceja, da je podal zavajalno izjavo, zaeno pa je zahteval kongresno preiskavo, ki naj bi ugotovila, da so obdolžitve brez podlage. Konflikt je vzplamtel po konferenci s predsednikom Rooseveltom v Beli hiši, katere se je udeležil tudi Byrnes.

Wallace je dejal, da ne dvomi o Jonesovem patriotizmu, ponovil pa je obdolžitve, da je slednji odgovoren, ker niso skladišča napolnjena z vojnim materialom. Konflikt med njima je ponovno demonstriral trenje med člani Rooseveltove uradne družine.

Ameriška intervencija na Martiniku?

Izprememba v upravi francoskega otoka

New York. 1. jul.—Admiral Georges Robert, višji vrhovni komisar na Martiniku, francoskem otoku na Karibejskem morju, je apeliral na ameriško vlado za intervencijo. Pošle naj na otok svojega odposlanca, "ki naj bi sodeloval pri preosnovanju administracije Martinika."

Apel se smatra za dokaz, da je Robert revidiral svoje stališče napram Ameriki in Združenim narodom. Izgleda, da hoče pretrgati zvezo z Lavalovo vlado v Vichyju in se pridružiti nedavno ustanovljenemu odboru za osvoboditev Francije, kateremu načelujeta generala Charles de Gaulle in Henri Giraud. Glavni stan tega odbora je v Alžiru, Alžirija.

Ameriški državni departmet je pretrgal stike z Robertom 30. aprila, ko so se njegovi naporji, da ga pridobi za kooperacijo z zavezniki, izjalovili. Državni tajnik Cordell Hull še ni komentiral Robertovega apela za ameriško intervencijo.

Obsodba kupčije z oljno kompanijo

Washington, D. C., 1. jul.—Federalni komptroller Lindsay Warren je obsodil kupčijo, katero je mornarični tajnik Frank Knox sklenil s Standard Oil Co. of California in je bila pozneje razveljavljena. Dejal je, da se lahko primerja teapotdomskemu skandalu, ki je pretresel Ameriko l. 1923. Knox je pri zaslišanju pred kongresnim odborom priznal, da je napravil pomoto s sklenitvijo kupčije.

Nemci pobijajo belgijske upornike

London. 1. jul.—Nemške sile so dale ustreliti 7500 belgijskih upornikov v zadnjih šestih mesecih, poroča belgijska ubežna vlada na podlagi podatkov, katere je prejela iz zanesljivih virov. Čez sto je bilo ustreljenih po umoru Henryja Labra, belgijskega kvizlinga, v Bruslju. Poročila trdijo, da se odpor in sabotaža širita kljub nacističnemu terorju.

NOTRANJNI TAJNIK ICKES APELIRA NA RUDARJE

Stavka zavrla produkcijo premoga

RUDARJI SE VRAČAJO NA DELO

Washington, D. C., 1. julija.—Notranji tajnik Harold L. Ickes, vladni nadzornik premogovnikov, je sinoči v svojem govoru po radiu apeliral na rudarje za kooperacijo, zaeno pa jih je opozoril, da bo izguba v produkciji premoga, ki je nastala zaradi kontroverze med rudarsko unijo UMWA in operatorji, nadomeščena, če povečajo napore. Dejal je, da je produkcija premoga padla za 23,000,000 ton zaradi rudarskih stavk v maju in juniju.

"Vlada ni sklenila nobenih kupčij in ne dogovorov pod roko z Johnom L. Lewisom in ne z organizacijami operatorjev," je rekel Ickes. "Moj namen ni sklepanje dogovorov s katero koli grupo zdaj ali v bodočnosti. Sporazum med rudarji in operatorji bi koristil ameriškim vojnim naporom in demonstriral dobro voljo in željo po kooperaciji, ki sta manjkali v teku pogajanj."

Ickes je dalje rekel, "da se mora produkcija premoga nadaljevati ne glede na to, ali unija sklene pogodbo z operatorji ali ne. Vprašanje zvišanja meze rudarjem ne sme ovirati produkcije. Vsi se moramo zavedati odgovornosti napram deželi, ki je v vojni."

Notranji tajnik je zanikal obdolžitve, da so rudarji saboterjali, naglasil pa je, da sleherni, ki se ne zaveda dolžnosti napram svoji deželi v vojnem času, pomaga sovražniku.

Pittsburgh, Pa., 1. jul.—Iz poročil je razvidno, da se rudarji počasi vračajo na delo. Okrog 130,000 rudarjev se še ni odzvalo pozivu članov smerničnega odbora rudarske unije, naj se vrnejo na delo v premogovnike. Najmanj 100,000 rudarjev še počiva v Pennsylvaniji.

V West Virginiji so skoro vsi premogovniki obnovili obrat. V teh dela okrog 130,000 rudarjev. Uradniki UMWA izražajo upanje, da se bodo rudarji vrnili na delo prihodnji terek.

Australija vrača pomoč Ameriki

Britski svet objavil poročilo

Washington, D. C., 1. jul.—Dva dominijona Zveze britskih držav vračata pomoč, ki jo dobivata od Amerike na temelju posojilno-najemninskega zakona, po poročilu, ki ga je pravkar objavil Britski svet za zaloge. To sta Avstralija in Nova Zelandija. Poročilo pravi, da bodo računali plačani, ko bo vojna končana.

Avstralija in Nova Zelandija zalagata ameriške čete, ki se bore pod poveljstvom generala Douglasa MacArthurja proti Japoncem, z živili in drugimi potrebčinami. Skoro vse meso, zelenjava, maslo in sir, ki ga dobivajo te čete, prihaja iz Avstralije in Nove Zelandije.

Oba dominijona oskrbujeta ameriške čete z gradbenim materialom in delavci. Ameriški vojniki se vozijo po avstralskih in novozelandskih železnicah brezplačno in mnogo hotelov je bilo izročeni ameriški sili. Kot posledica tega, zaključuje poročilo, so si morali Avstrali in Novozelanci zadrgniti pasove.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNICE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Zdrušene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$8.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cicero \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cena oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum, v oklepaju na primer (July 31, 1943), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Nova jugoslovanska vlada

Ameriški listi so zadnji ponedeljek poročali o sestavi nove jugoslovanske vlade v Londonu pod predsedništvom Miloša Trifunovića, člana srbske radikalne stranke. Dolga kriza te vlade je bila s tem končana.

V resnici vlada ni nova. Osebe so domala vse stare, le ministrski portfelji so premešani. Trifunović, ki je zdaj predsednik in notranji minister, je bil prej minister prosvete; Milan Grol, novi zunanji minister, je bil v prejšnji vladi minister prometa. V vladi sta zdaj dva Slovenca: dr. Miha Krek, podpredsednik in dr. Boris Furlan, minister prosvete.

Kljub temu je nekaj upanja, da bo zdaj bolje. Upanje je v tem, ker je zdaj zunanja politika prišla v roke Grola, moža demokratičnega prepričanja, ki je v svojih demokratičnih principih tako trden in dosleden, da ni hotel imeti nobenega opravka z vlado od leta 1929, ko je kralj Aleksander oklical diktaturo, niti kasneje, ko je regent Pavel nadaljeval diktatorske režime. Če bo torej Milan Grol imel proste roke, je upanje, da bo Jugoslavija odselej vodila dobro zunanjo politiko. Dejstvo, da srbski šovinisti okoli Srbohrana napadajo Grola, je dokaz, da je mož na pravem mestu.

Drugo, kar daje upanje na bolje, je deklaracija bodoče politike, na katero se bo vlada zdaj opirala. Ta deklaracija, čeprav pomanjkljiva, je toliko poštena, da odklanja velesrbski program in poudarja jugoslovansko linijo ter obeta demokratično ustavo z "bolj ali manj" federativno uredbo države; končno zahteva priključitev Jugoslaviji vseh slovenskih teritorijev, ki so bili pred vojno v mejah Italije in Avstrije.

To so glavne točke v programu Slovenskega ameriškega narodnega sveta, ki mu jih je začrtal Slovenski narodni kongres v Clevelandu. Toda naš SANS se po težko zadovoljil z dvoumno izjavo "bolj ali manj" federativne Jugoslavije, ki ni ne tiče ne miš. V tem oziru je le dvoje mogoče: Jugoslavija bo federacija ali ne bo federacija!

Kar mi razumemo z besedo "federacija" v tem primeru, je zveza avtonomnih držav, katerih skupnost je v glavnem v zunanji politiki, obrambi na zunanji in temeljnih fazah gospodarstva (valuta, enoten sistem železnice, pošte itd.), ostalo javno življenje pa je notranja zadeva vsake posamezne države. Federalna ustava, katera bi jamčila avtonomijo posameznim državam, mora tudi jamčiti vsaki državi demokratično obliko vladé in javnega življenja sploh.

V jugoslovanski federaciji bi lahko bilo šest avtonomnih držav: Srbija, Hrvatska, Slovenija, Hercegovina, Črna gora in Makedonija. Vsaka teh držav bi imela svojega gubernerja in domačo zbornico za reševanje vseh domačih stvari, ki ne spadajo v federalno področje; prav tako je potrebna občinska avtonomija v posameznih državah. Zunanja trgovina bi bila zadeva federalne vlade, notranja pa posameznih držav, toda vsa domača trgovina bi morala biti svobodna ali prosta vsake carine.

To so kajpada samo sugestije, ki jih omenjamo za primero, da pokažemo razliko med centralizacijo, ki je bila pred vojno in federacijo, katera lahko po vojni veliko izboljša življenje jugoslovanskih ljudstev. Vsaj za spore, kakršni so bili na primer med Hrvati in Srbi, ne bi bilo v federaciji vzroka, kajti v federaciji bi Srbi ne imeli nobenega opravka na Hrvaškem, kakor ga ne bi imeli Hrvatje v Srbiji. Za vse posamezne narode bi veljala enakopravnost in vsi bi imeli vso svobodo, ki jim je potrebna za zdrav razvoj v smeri napredka.

Ali je sedanja jugoslovanska vlada sposobna, da izvede federacijo v tem ali podobnem smislu? Ne verjamemo, dokler ne vidimo. Če bi bila v vladi večina Grolov, bi prej verjeli. Prav tako ne verjamemo, da je mladi kralj Peter tako navdušen za demokratično politiko—in če sploh ima kaj pojma o demokraciji—kakor pravijo o njem londonski poročevalci (glej Prosveto od zadnje srede).

General Draža Mihajlović je ostal še nadalje vojni minister, dobil pa je namestnika v Londonu. Dejstvo, da je reorganizirana vlada obdržala Mihajlovića v svoji sredi, dokazuje, da so zlobna naloževanja napram njemu, ki se vlečejo že mesece, brez podlage. Bila je dolga vrsta poročil—ki pa na dnu vsa potekajo iz enega vira: komunističnega!—da Draža prejema orožje in strelivo od Italijanov; nadalje so poročali, da je sovjetska vlada protestirala v Londonu proti Mihajloviću in da se je angleška vlada pritožila čez njega. Vse te vesti so ostale nepotrjene. Fakt je, da do danes še ni bilo nobene uradne pritožbe proti njemu. Vse, kar so do danes nagobedali proti njemu, je prišlo iz privatnih krogov. O jugoslovanski vladi si lahko mislimo, kar hočemo, ne moremo si pa misliti, da je tako neumna, da bi kljubovala vsaj Angliji, katere gost je, z obdržanjem Mihajlovića, ako bi ta sumila kaj o njem. To lahko brez skrbi sklepa vsakdo, komur je za resnico—brez ozira na Mihajlovićevo politiko, o kateri sploh ne vemo, kakšna je.

Te dni smo čitali tadijsko vest, ki jo je poslala poljska vlada iz Londona, da nemški vojaki na Poljskem v vedno večjem številu—prodajajo puške in naboje poljskim gerilcem. Kaj če bi italijanski vojaki počeli te vrste trgovino s četniki v Jugoslaviji? Ali bi bilo to že izdajstvo za četnike? Pred meseci smo čitali neko poročilo—menda posneto po Bazovici—kako so primorski Slovenci v italijanski armadi nekje v Bosni skrivoma donášali strelivo in druge reči četnikom. Iz takšnih incidentov so se vsekakor potem porodile storitve o četniških "izdajalcih, ki prejema pomoč od osi.".

Upajmo, da bo zdaj konec tega bedastega goveždanja, ko se bodo četniki in njihovi bivši nasprotniki bojevali z ramo ob ramo proti svojim največjim sovražnikom—nacističistom.

Glasovi iz naselbin

S pota

V resnih vojnih časih smo. Koliko časa še bomo, nihče ne ve. Vse pa gre nekako naprej za našo ljubo Slovenijo. Ampak pričelo se je že po našem starem običaju, po naši stari bolezni. Je tako kot pravi pesem: "Morje Adrijansko, nekdanj bilo si slovansko. Ko po tebi hrastov brod, vodil je slovanski rod... da ga videti ni več, tega kriv je tuji meč..."

No, ta tuji meč je med Sloveni naša nevednost. Vse, le edinosti ne. To je geslo nekatereh dlakoepecev in sebičnejšev. Svita se pa le v Slovenskem narodnem svetu, čijega vodniki so razumni možje, med katerimi je tudi naš občeznani rodoljub in svetovno znani pisatelj Louis Adamič. Ta akcija gre jako počasi, toda v pravem tiru naprej.

Živimo v čudnih časih. So ljudje tudi naše krvi, ki uživajo udobnosti te dežele, ali kot zakrknje mrze vse, kar je patriotskega. Tudi za povojno pomoč Sloveniji ne store ničesar, marveč še agitirajo proti.

Nedavno sem srečal nekoga, ki ne zna pisati ne čitati, ve pa veliko povedati, kako so Rusi tepeni in še druge stvari, ki niso za tisk. Zopet drugi ima med našimi rojaki odlično besedo, ali Louis Adamič mrzi in trosi laži o njem, češ moj sorodnik je... jaz sem duhovnik, on pa brezverec. Ali kolikor sem se o njem prepričal, je le toliko njegov sorodnik, da ga napada in sebi poje slavo v svoj osebni dobiček med nevedneži. Ni mu v nikakem sorodstvu, le blato meče na slovensko narodno reč.

Pisatelju Adamiču čast, kajti on ima vpliv med narodi. Maršidno na njegovem mestu bi vrzel puško v koruzo in pustil vse na miru. Ko sva bila svoječasno skupaj v Duluthu, ko je zbiral razne zgodovinske podatke s svojo ženo, mi je povedal, da je bil v Michiganu na nekem pikniku. Obstopili so ga rojaki in rojakinja, se čudili njegovi uljudnosti in preprostemu vedenju ter obsojali nekega vplivnega N. N., ki je trosil laži o njem. Pred njega je stopila neka Slovenka in rekla: "Kaj, vi ste Adamič? Bila sem pri pridigi, ko je udrihal po vas in bila sem tako jezna, da bi bila nad vami kar marello razbila. Zdaj pa vidim, da ste uljuden mož..." Tak dogodek je Adamič doživel v znani naselbini v gornjem Michiganu.

Rojaki v obče, posebno pa v Minnesoti, delujmo za povojno pomoč naši pomandranji Sloveniji. Zbirajmo skupaj prispevke, kajti s tem pomagamo tudi Ameriki, kajti kar sedaj darujemo, je vloženo v vojne bonde; ko bo konec vojne, bo pa šlo za pomoč Sloveniji, kateri sedaj ne moremo pomagati. Prošeni so posebno oni, ki pravijo, da bodo že sami pomagali. Poudariti je treba, da posameznik je v takem primeru ničla. To je le izgovor, ki se ga poslužujejo oni, ki ne marajo nič dati.

Danes se ti prispevki SANSu rabijo za razne stvari v korist pomandranji Sloveniji, da se sliši naš glas. In za ta glas skrbijo možje raznega prepričanja, toda združeni kot Slovenci za pomoč Sloveniji. Ti možje so pošteni, vredni vsega zaupanja in delujejo za nehalno plačilo. So možje, ki imajo pred seboj le dobrobit Slovenije in ne mrze nikogar. Kdor jih pozna do pičice, bo priznal, da so poštenjaki. Njihovo geslo je: V edinosti je moč!

Matija Pogorelec.

Nekoliko komentarja

"Domača fronta" je prišla na pasji rep, z dežja pod kap. Sploh postaja prava torijska norišnica. Včasih, pred to vojno, smo se čudili evropski blaznici in nismo vedeli, ali naj obsojamo ali pomilujemo evropske narode, ker so si po svojih "državnikih" in vladajočih klikah skuhalo tako godljio, ki je morila ves kontinent in razburjala še ostali svet. Skotila je temno reakcijo, blazen nacionalizem, nacifašizem, komunistično perverzost in se končno znašla v največji katastrofi, kar jih pomeni zgodovina. Bili smo veseli, da ne živimo v evropski blaznici, dasi smo bili v zadnjem desetletju tudi v skrbah, kaj bo jutri z našim delom in eksistenco.

Ampak danes je tudi naša "domača fronta" v takem torijskem kaosu, da se človek čudi in vprašuje, kje se bo dežela znašla, če ne preusmeri svojega političnega toka. Dvigajo se rasni nemiri in izgredi tako rekoč širom dežele med civilisti in v vojaških "kempah" na jugu. V Washingtonu se je razpasel birokratski kaos, spremljan ob črni torijski reakciji v kongresu. Cilj vseh strani dežele že tedne in tedne, mesece in mesece grmi proti organiziranemu delavstvu in se postavljajo mreže in zanjke proti malemu človeku, ki je primoran nositi skrajno vse breme sedanjega svetovnega požara.

Višek te burbonske reakcije proti organiziranemu delavstvu je vzkonitev Connally-Smithovega načrta, ki je po svojih doležbah tako drastičen, da pomeni zanjko okrog vratu vsake unije in vsakega delavskega voditelja in tudi navadnega člana. Treba je le, da justični departament in sodišča zadržnejo to zanjko in ameriško delavstvo postane pravi suženj burbonske države in monopolističnega kapitalizma. Kako bridka ironija! Pravimo, oziroma pravimo, da se borimo za demokracijo, proti nacifašizmu, za "štiri svobodščine" in Atlantski čarter širom sveta, doma pa nam reakcija kuje fašistične verige! In ta reakcija se še vedno odeva z "new dealom"...

Nekateri, oziroma velika ve-

čina "liberalnih" pisnov in meščanskih časnikarjev dolži premoganje, posebno pa Johna L. Lewisa za sprejetje Connally-Smithove postavbe v kongresu. K večjemu je to le pol resnice. Resnica je, da se je pred kongresom že zadnja tri leta nahajalo nad pol tuceta podobnih zakonskih osnutkov kot je sedanji Connally-Smithov antidelavski zakon. Da ni bil ta ali drugi teh načrtov že prej sprejet v kongresu, je bila v precejšnji meri zasluga Rooseveltove administracije, ki se je borila proti taki postavi. In dokler je bila Bela hiša proti, so bili tudi vsi protidelavski načrti zadavljeni v kongresnih odsekih. Burbonske sile so se nato organizirale za vzkonitev svojih protidelavskih načrtov v državnih zbornicah in so že tudi uspele v sedmih državah.

Odkar pa je pred dobrim letom zavel močnejši val reakcije po deželi, je začela popuščati tudi administracija, oziroma se je sama prelevila v reakcijo v notranji in zunanji politiki in danes vleče delavstvo le še za nos. In ker administracija ni v zadnjem poskusu storila ničesar, da prepreči sprejetje Connally-Smithovega načrta, marveč so ga njeni kongresni voditelji celo pomagali vzkoniti, je bil sprejet z veliko večino v obeh zbornicah. Roosevelt je predlog sicer vetiral, toda Beli hiši je bilo gotovo vnaprej znano, da reakcija v kongresu samo čaka, da na novo sprejme načrt preko predsednikovega vetu. Značilno je tudi to, da ga Roosevelt ni vetiral zato, ker vklepa ameriško organizirano delavstvo v železni jopič, marveč radi tega, ker po njegovem mnenju sankcioniranje in omogočanje stavke po predpisani proceduri.

Naj ta zakon že prepoveduje ali sankcionira stavke, gotovo je to, da odpravil jih ne bo, ker ne odpravlja vzrokov stavk. Ti bodo najbrže še večji v bližnji bodočnosti kot so bili v zadnjih mesecih. Vsaj vsi kongresni in drugi vladni ukrepi vodijo v to smer, kajti če na eni strani skušate držati "zamrznjeni" plače, kot jih drži k tlom vojni delavski odbor, na drugi strani pa je ves bizniški svet, posebno pa velebiznis s kongresom vred proti kontroli cen in torej za nekontrolirano inflacijo, ga ni zakona, ki bi mogel preprečiti delavskih izbruhov v podobni stavk. V to jih bodo prisilile življenjske razmere — velika draginja na eni strani z "zamrznjenimi" plačami, na drugi strani pa brezmejno profiterstvo. In kljub strogi kazni, ki jo zakon določa za nesankcionirane stavke, se delavci v takem položaju tudi ne bodo vedno držali zakonskih predpisov predno zastavkajo.

Oglejmo si nekoli ta "suženjski zakon", kot sta ga krtala Bill Green od Ameriške delavske federacije in Philip Murray od Kongresa industrijskih organizacij. Ta zakonski načrt je bil potisnjen skozi kongres pod pretvezo, da bo odpravil stavke v vojnih industrijah — danes spada skoraj sleherna industrija v to kategorijo. In v vojnih industrijah res prepoveduje vse stavke. Kdor bi agitiral zanje ali jih vodil, mu zakon grozi s strogo kaznijo, kar bo gotovo dobro vplivalo na delavce in vso vojno produkcijo. In to posebno še, če se bodo bossi počutili bolj "svobodni", pritiskali na delavce in ignorirali vse njih pritožbe. To jim zakon omogoča, kajti delavcem grozi z zaporom in denarno globo, če zastavkajo. Anglija, Kanada in Avstralija, ki so v vojni od vsega začetka, nimajo takih zakonov, dasi v vseh teh državah večkrat pride do stavke.

V ostalih, to je nevojnih industrijah ta zakon ne prepoveduje stavk, marveč določa neko proceduro, katere se morajo unije držati, predno smejo oklicati stavko. Za stavko se mora večina delavcev izreči s tajnim glasovanjem; če se večina izreče za, tedaj mora biti stvar predložena vojnemu delavskemu odboru, ki ima nalogo, da spor izravna v teku 30 dni. Če po tej "ohlajevalni" dobi ne pride do izravnavne spora in če gre vse po "proceduri", tedaj delavci smejo zastavkati, obenem gre lahko pa ena

ali druga stranka pred sodišče, če ni zadovoljna z odločkom delavskega odbora. To pomeni, da bodo sodišča natrpna s takimi tožbami, kar vodi le v politično-industrijski kaos in anarhijo. Iz tega vzroka je predsednik tudi vetiral zakon.

Ampak ta določba, ki ne more prinesiti nič drugega kot kaos v produkciji in kolektivnih pogajanjih, ni glavna smer zakona. Glavni namen tega zakona je — zadavljenje delavskih unij, kar je kongresnik Smith, torijska dika iz Virginije, odprto priznal v neki debati z Walterjem Ruetherjem po radiu na "Town hall meetingu". Rekel je tudi, da bo "kongres že poskrbel za podaljšanje tega zakona po vojni" in ameriško delavstvo "trajno" obdržal v železnem jopiču. Zakon prepoveduje tudi "zaprti" delavnico in celo pogojno unijsko delavnico. Vojnemu delavskemu odboru izrecno prepoveduje, da ne sme nobeni uniji dati pravice do obveznega plačevanja članarine s strani onih delavcev, ki se izrečejo za pristop v unijo.

Za kršitev prej omenjene določbe, ki se nanaša na proceduro v zvezi z oklicem ali pripravi za stavko, je določena kazen enega leta zapora ali pet tisoč dolarjev globe ali oboje. Tej kazni je podvržen vsak unijski voditelj, ki bi nagovarjal, oklical ali vodil "nelegalno" stavko, kakor tudi vsak član unije (in menda tudi drugi), ki bi nagovarjal delavce na stavko, in sicer na vsako stavko. Z drugo besedo: na eni strani zakon navidezno "sankcionira" stavke v nevojnih industrijah po določeni proceduri, na drugi strani pa grozi z ječo in globo vsakemu unijskemu voditelju in vsakemu članu (ali drugi osebi), ki bi agitiral za stavko! Tisti, ki so sestavljali ta zakon, so vedeli, da s to določbo delajo pravo past za delavce in unijske voditelje. Če bodo justični departament in sodišča hotela enforirati to določbo, tedaj bo morala vlada zgraditi nove ječe ali koncentracijske taborišča za unioniste. To bo menda — peta "svobodščina"...

Ta zakon tudi oživlja staro načelo razredne justice, katero je kapitalizem razvil v svoji prvotni dobi in skušal zatreti v Angliji in Ameriki začetne pokuse delavcev, da se organizirajo v unijah. To je legalno osredljanje unij s tožbami za odškodnino v primeru stavke, to je, da podjetnik ali podjetje lahko toži unijo na sodišču za škodo, ki jo utрпи na biznisu radi stavke. V preteklem stoletju je bil ta zakon v Angliji, v Ameriki pa so tak "nepismen" zakon spletla sodišča. V obeh deželah je delavstvo borilo nad sto let proti temu zakonu in "zakonu". V Ameriki je to rakano primitivnega kapitalizma odpravil kongres leta 1913 s sprejetjem Claytonovega zakona, katerega je pokojni Gompers proglasil za delavski "Magna Charta" ali delavski "veliki čarter".

Connally-Smithov zakon spet uvaja to srednjeveško postavbo v ameriško pravosodstvo. Po tem zakonu je vsaka unija podvržena odškodninskim tožbam za vso škodo, ki jo podjetje utрпи v stavki. Škoda je lahko dvojne vrste: to je aktualna na svojini (property damage), ki nastane kot posledica stavkovnih izredov, za kar podjetje lahko samo poskrbi — navadno se to tudi zgodi — druge vrste škode je pa na biznisu. Po tem zakonu bo šel po stavki lahko vsak podjetnik na sodišče in tožil unijo radi izgube biznisa. Namen te postavke je seveda izprazniti unijskih blagajn in bankrotiranje unij.

Kot da bi to ne bilo še dovolj, Connally-Smithov zakon prepoveduje unijam tudi vsako trošenje unijskega denarja v volilnih kampanjah. Ta postavka je bila vključena, ker so delavski voditelji ali "lobisti" zagrozili antidelavskim postavodajcem v kongresu, da bo organizirano delavstvo pri prihodnjih volitvah poskrbelo, da bodo poraženi. Burbonci so se nato obrnili na peti in dodali zakonske-

mu osnutku tudi to postavko, češ, zdaj pa le nas "sfiksajte", če morete!

Ta zakon ima še nekatere druge postavke, ki stremijo za tem, da postane vojni delavski odbor popoln boss nad delavskimi unijami. Hitler je po svojem prihodu na krmilo Nemčije enostavno razpustil svobodne delavske unije, zaplenil njih premoženje, njih voditelje pometal v zapore in koncentracijska taborišča in ustanovil nacijsko "delavsko fronto". Približno enako je prejel storil Mussolini v Italiji. Ameriška reakcija pa je bolj — "demokratična", oziroma samo še napol fašistična. S Smith-Connallyjevim zakonom je delavske unije "samo" potisnila v železni jopič, bojnim voditeljem in unionistom zagrozila z ječo in veliko denarno kaznijo, prepovedala rabo unijskega denarja za politične namene — za izvolitev "prijeteljev" in "kaznovanje" sovražnikov — povrhu pa jih še osedlala z novim bossom v obliki vojnega delavskega odbora.

To je plačilo ameriškim organiziranim delavcem, in njih voditeljem, ker so skozi zadnjih deset let zvesto capljali za demokratsko stranko. Ta stranka je bila v prvem Rooseveltovem terminu res "newdealska" stranka, ki je dala nekaj dobrih kesij delavstvu — dala jih je zato, da reši ameriški kapitalizem iz velike gnojne jame, v katero je zašel z borznim krhom leta 1929. Danes ni ta stranka burboncev in političnih korupcionistov nič manj reakcionarna kot je republikanska. Sploh je Connally-Smithov zakon delo demokratov (oba, Smith in Connally sta demokrata), ki v kongresu sploh najbolj divjajo proti delavstvu in delajo reakcionarne ukrepe. Republikanci se jim le smejejo in veselo pomagajo pa pridno glasujejo za vse, kar skotijo "newdealski" burbonci.

Kaj je nauk te šole za ameriško delavstvo, za preproste mase? Nič drugega kot to, da je skrajni čas, da si ameriško delavstvo in progresivni elementi ustanove svojo stranko. Brez svoje neodvisne politične akcije, brez lastne stranke bo delavstvo še tepeno in lahko tudi ukljenjeno v verige domače sorte fašizma, ki pa se ne bo dosti ločil od Hitlerjevega nacizma ali Mussolinijevega fašizma. Lahko bo še slabši, kajti Hitler in Mussolini sta dala nemškimi in italijanskimi masam vsaj psihološke vbrizge in jih opajala s frazami blaznega, toda opojnega nacionalizma ter jih blufala o nekem svetovnem poslanstvu. Obenem sta tudi zagrabila strogi državni kontroli v interesu države — v resnici njunega režima. Reakcija v Washingtonu pa deluje le v interesu mogočnega monopolističnega kapitalizma, ki zase zahteva vso svobodo, za delavske mase in malega človeka sploh pa brezpravnost.

K sreči, po zaslugi bogate zgodovine Amerike imajo delovne mase še priliko, da se otresejo tega zmaja in temne reakcije. Toda svobodni državljani lahko postanejo le z zgraditvijo svoje lastne politične stranke. Torijci si sicer na vse načine prizadevajo, da ne pride do tega, ampak prišlo bo, ker mora priti, ker ni drugega izhoda. O tem bo še treba spregovoriti.

Anton Garden.

Pred dvajsetimi leti

(iz Prosvete, 2. julija 1923)

Domače vesti. V Ramseyju, O., je umrl 45-letni Mike Mrak iz Poljan nad Škofjo Loko, član SNPJ.

Delavske vesti. Stavka rudarjev v okraju Somersetu, Patraja že petnajst mesecev.

Inozemstvo. Na predsednika jugoslovanske vlade Pašića je neki srbski bančni uradnik oddal šest streliv, a zadel ga je le lahko.

Sovjetska Rusija. Antanta je povabila sovjetce, naj pošljejo delegate v Lausanne za sklenitev dardanelskega pakta.

Kanadski premier W. L. Mackenzie King pozdravlja britanskega generala Kitchenerja pred parlamentom v Ottawi, kjer je govoril.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

AMERIŠKEGA ČASOPISJA

O razmerah na Balkanu

New York, 18. jun. (New York Herald Tribune).—Balkan je za zvezniško invazijo "evropske prijetnosti" ogromne važnosti; v njem času so prišle različne vesti, katerih zaradi "živčnega" ni mogoče potrditi—večina poskusih Rumunov, da sklepno separaten mir z zavezniki, odklik turškega ambasadorja Vichyja in zatvoritev turško-jugoslovanske meje. Pomisliti je treba, da je prvi nemški poskus poboriti si gospodarstvo nad svetom propadel ravno na Balkanu. Bolgarsko premirje, sklenjeno dne 29. septembra 1918, je bilo mehanizem, ki je signal v dir koló poraza in moralnega razkroja, ki je že šest tednov pozneje privedel do konca vojne.

Balkan je Ahilova peta nemškega velikan. Zavezniki bi mogli izločiti Italijo iz vojne, ne da bi s tem dosegli odločilnega uspeha. Nemci bi se umaknili preko alpskih grebenov in bi bili skoraj ravno tako na varnem kot poprej. Toda invazija Balkana bi bila drugačna stvar. Rumunski petrolejski vrelci so življenjske važnosti za Hitlerjev stroj—brez njih bi Nemčija najbrže niti ne mogla nadaljevati vojne. Velike prometne zveze skozi dolino Donave so komaj manj neobhodno potrebne, a balkanske zaloge živeža so tudi največjega pomena. Na Balkanu bi se nahajali zavezniški prav boku in za hrbtno ogromnih nemških armad—v južni Rusiji.

Okupacija Italije bi bila prava prav za velike važnosti, ker bi nudila sredstev za napad na Balkan. Okupacija Balkana pa bi brez vsakega dvoma takoj končala vojno.

Problem prodiranja na balkanski polotok je manj težak, kaj ko je Sredozemsko morje preprosto odprto; največja ugodnost pa je v tem pogledu prijateljstvo Turčije in oslabele Hitlerjevih satelitov: Bolarije in Rumunije.

Možnosti na Balkanu so vselej ogromne in edini nedostatek—so le naše dolge prometne linije in pomanjkanje baz v neposredni bližini. Toda kljub temu je Balkan politična in vojaška možnost. Kako daleč so uspele vojaške predpriprave, ki so vedno odločilne za politične dogodke, ni znano, toda nikdo ne sme zanemarjati Balkana—najmanj pa Nemci—na petost na tem ozemlju je prevelika.

Pomen jugoslovanskega odpora

Christian Science Monitor je prinesel izpod peresa Ernesta S. Biscoja pregled odpora narodov okupirane Evrope. O Balkanu in o Jugoslovanih piše bostonski list poleg drugega naslednje: "Akoravno prihajajo iz vseh kotov okupirane Evrope vedno novi dokazi o naraščajočih nemirih, je vendar Balkan še vednoredišče gerilskih bojev. Borbe v Jugoslaviji paralizirajo nekakere važne železniške proge, ki pridajo v Avstrijo, Madžarsko in Francijo, dočim je bil železniški promet med dalmatinskimi pristaniščem Dubrovnikom in sosednjim važnim mestom Sarajevom popolnoma ustavljen. Nemci, ki ugibajo, kje in kako bo prišlo do zavezniške invazije, se ozirajo proti Balkanu—tam so njihove največje skrbi. V sedanjem trenutku se odhaja na Balkanu trojica njihovih najvažnejših vojaških osebnosti: maršal Sigmund von List, rokovanjak za "blitzkrieg" in pri komandant balkanske kampanje pomladi 1941; maršal Erwin Rommel, katerega afriška vojska je nekoliko oguljena, ki se še vedno Hitlerjev ljubeček; in šef Gestapa, Heinrich Himmler.

Po zadnjih podatkih se nahaja v Jugoslaviji nič manj nego 30 nemških divizij. Skupaj s 7 divizijami, ki se nahajajo v Srbiji in enakim številom na Bolgarskem je osiše osredotočeno v jugovzhodni Evropi vojaške sile, ki predstavljajo najbrže približno eno petino vseh nemških sil prvotredne vojaške kvalitete.—JIC.

Umik italijanskih čet iz Jugoslavije

London, 21. jun. (ONA).—Dolgotrajni boj med nemškim in italijanskim vplivom na Hrvaškem se zdaj zaključuje z nemško zmago, akoravno ima dežela na papirju še vedno italijanskega kralja.

PROPADANJE ITALIJANSKEGA VPLIVA NA HRVAŠKEM

London, 21. jun. (ONA).—Dolgotrajni boj med nemškim in italijanskim vplivom na Hrvaškem se zdaj zaključuje z nemško zmago, akoravno ima dežela na papirju še vedno italijanskega kralja.

Tako nam slika razmere zaupno poročilo, ki je prišlo v roke jugoslovanskim krogom londonske vlade v izgnanstvu.

Nedavna zamenjava zunanjega ministra v marionetni hrvaški vladi je bila odločna zmaga nemškega vpliva. Novi minister po imenu Budak je bil prej hrvaški poslanik v Berlinu. Sprejel je takoj, da Gestapo nadzoruje hrvaško upravo in da se

hrvaška milica—ustaši—uključuje v nemško SS.

Nemški pritisk je potisnil v ozadje tudi Italijanom naklonjenega finančnega ministra Vladimira Košaka.

Postopoma se Italijani umikajo iz mnogih predelov ozemlja in požigajo vse one kraje, katere zapuščajo. Od požarov strahovito opustošeni kraji, so poleg drugih Otočac, Brinje in vsa reška okolica. Italijanski naselelci, ki so se naselili v okraju Zadar v Dalmaciji za časa okupacije, so morali te kraje zopet zapustiti in se vrniti v Italijo.

Vzdolž vse hrvaške obale so prevzeli boj proti gerilcem ter ustanovili oporišča. Na otoku Krku so Italijani postavili topove in jih naperili na mesto Sinj.

Nemški oddelki, ki stoje v boju proti gerilcem, požigajo vasi in more njih prebivalstvo, tudi žene in otroke, Srbe in Hrvate.

Partizani so popolnoma uničili izredno važno železniško progo, edino, ki veže Bosno z Jadranskim morjem. Podrti mostovi in porušeni gorski tuneli morda leta in leta ne bodo popravljeni.

Nemci so organizirali posebne muslimanske SS oddelke in tudi četniško tolpo pod komando nekake Dobroviča Jevdjeviča, ki z njimi sodeluje.

V mesecu maju so hrvaški gerilci v teku dveh napadov, izvršenih s številčno močnimi četami, zasedli železniške postaje Misulinovac in Virovitica in ob tej priliki pobili večje število nemških vojakov in uničili en vlak. Nedavno so Nemci v različnih mestih postrelili večje število šolskih otrok v nadi, da bodo mladino prestrašili in preprečili njen vstop v vrste gerilcev.

Prolazna vojna oprema

Washington.—Donald Nelson, predsednik odbora za vojno produkcijo, je poročal pred kratkim, da je bilo v aprilu, ki šteje le 30 dni, izdelanega za 7 odstotkov več orožja kot v marcu, ki ima 31 dni. V isti dobi, je dejal, je narastel izdelek orožja za letalstvo za 8 odstotkov, orožje za armado 4 odstotke, ladje in čolne za mornarico in armado 3 odstotke, tovarne ladje 11 odstotkov, a različno orožje 11 odstotkov.

Žene v letalskih zborih

Washington.—Vojni departament naznanja, da je izredno ugodna prilika na razpolago ženam, ki iščejo posla v armadi in sicer v okviru obširnega urada, kjer bo "Signal Corps" vezbal civilne nadzornike za službo v tovarnah, ki izdelujejo vojaške telefone ter naprave za radio in radar.

Polkovnik Lester J. Harris, direktor urada nadzornikov signalnega zbora, je izjavil, da bodo oni, ki se bodo posvetili temu poslu, bistveno doprinesli k vojnemu naporu, in sicer za letalstvo in za vojaške sile na kopnem, kajti obe sta odvisni od kakovosti naprav za komunikacije.

Žene, ki se zanimajo za ta posel, je dejal polkovnik Harris, se bodo morale šolati in bodo dobivale svojo plačo—\$1.752 na leto—kakor hitro bo učenka začela svoj tečaj vezbanja.

Kandidati naj vprašajo za sprejem v najbližjem uradu Civil Service Commission, kjer se vrši izbor na podlagi razgovorov in enostavnih izpitov in preizkušenj.—OWI.

Pismo iz Londona

(Izvirno poročilo Prosveti)

10. junija 1943.

Danes smo 10. junija 1943. Pred tremi leti je Mussolini z balkona Palazzo Venezia napovedal vojno Franciji in Angliji. Pred tremi leti se je Francija rušila in razpadala in končno legla v blato. Njen zadnji ministrski predsednik je baš apeliral histerično na Ameriko, naj pošlje letal in letal, ki bi rešila Francijo. Nad Anglijo je očevidno že obupal.

Tri leta niso dolga doba za take veliksne razlike, kakor so med 10. junijem 1940 in 10. junijem 1943. Vem, tudi za vas so razlike. Takrat vaše družine še niso bile raztrgane; vaši vojniki niso bili po vseh celinah sveta. Za vas je bil takrat mir, danes je vojna. Ne vem, za koga so večje razlike, za vas ali za nas, med letošnjim junijem in onim pred tremi leti. Če pomenimo za vas te razlike razliko med vojno in mirom, pomenijo za nas razliko med dobljeno in izgubljeno vojno.

Pred tremi leti so se začeli za nas časi, ko smo stali sami na teh otokih in slabo oboroženi smo se ozirali preko vode, kdaj in odkod se bo začela "invazija". Cerkveni zvonovi so utihili; naznanjali nam bodo sovražno invazijo. Ni je bilo duše v Angliji, ki bi ne občutila usodne nevarnosti nad deželo. Če je kaj v zgodovini, in če je mogoče v mnogovrstni demokraciji: potem je en sam človek rešil Anglijo—Churchill. Nemci jo vedo in priznavajo, ko polnijo svoje zakotne časopise—n. pr. Deutsche Zeitung in Croation—in s dolgiimi članki o zmotah in perversnostih, ki obremenjujejo angleškega "premierja Churchill".

Danes se pripravljamo—mogoče smo že pripravljeni—na invazijo Evrope. Obramba se je izpremenila v napad. Zvonovi spet zvonijo širom Anglije v svoji običajni službi, ki jim je dalo človeštvo. Nevarnosti ni več v zraku nad deželo. Naše tovarne delajo s polno paro, naše armade skupaj z vašimi se vežbajo dan in noč. Končna bitka in zmaga je pred nami, neposredno pred nami. Naši bombniki so že v zraku s svojo overturo, ki odpira glavni napad.

Naši nekdanji zaveznik, nesrečna Francija, "je zbrala svoje raztresene ude" in zadnji teden nam je poslala najboljšo vest, ki smo jih dobili o njej v zadnjih treh letih. Dosegli so zedinjeno politično in vojno vodstvo v severni Afriki: cilj, ki ga je s tako vztrajnostjo zasledoval pred tremi leti Churchill, pa ga ni dosegel. Če bi takrat francoska vlada nadaljevala z vojno s svojega svobodnega afriškega teritorija, bi bila Francija prihranjena Vichyjska sramo in zaveznikom mnogo časa in borbe. Ni hotelo biti takrat; živeli smo, da smo videli ta cilj dosežen danes le v malo drugačni obliki.

Tako je z nami, zavezniki. Kako je z našimi sovražniki? Mislite, da so se vloge preobrnille, da so oni danes v položaju, kakor smo bili mi pred tremi leti? Ne pozabite, takrat smo bili na začetku. Mi smo vedeli dobro, da smo bili nepravilni in neoboroženi. Vedeli smo, da naša armada in naša industrija še nista bili mobilizirani izza mirnih časov. Vedeli smo, da veliko lahko nam bodo tudi prijatelji pomagali—na Ameriko smo se s strahom nekako podzvestno zanašali. Za nas je bilo pred tremi leti le vprašanje časa: ali nas bo sovražnik prej zadavil, predno bomo zbrali v telesu sile in napeli mišice za boj? Zato smo šli skozi zimsko bombardiranja in popolne osamljenosti v upanju, da bo vsak dan boljše.

V Nemčiji in Italiji danes? Kako moreta oni dve upati, da bo vsak dan boljše? Obe sta šli v vojno, ko sta bili na višku svojih moči. Njihove sile morejo samo le pešati, nič več rasti. Pomislite na zadnji Goebbelsov govor, ko je priznal, da je vojna produkcija v Porurju "časoma zmanjšana", da morajo radi prometnih težav "štediti z municijo." Štediti z municijo, ko se bitka približuje vrhuncu! Ste-

diti z bombami nad Anglijo! Kaj bo potem ustavilo našo vojno produkcijo? Kako potem upajo, da se naša zračna ofenziva nad Nemčijo in Italijo ustavi? Kako more še kdo na svetu verjeti, da Nemčija in Italija in Japonska niso izgubile te vojne, ko je niso dobile do zdaj, ko so bili njihovi nasprotniki mnogo šibkejši, kakor so danes in kakor bodo jutri ali pojutrišnjem?

Kako praznujejo danes Italijani tretjo obletnico svojega vstopa v vojno? Korzika, Tuniz, Nica—kje so?

Kje je italijanski imperij? Kje je kričava fašistična borbenost, ki je niso mogli pred tremi leti utešiti drugače, kot da so prosili Nemce, da jim dovolijo, da se udeležijo bombardiranja Londona? Gayda je govoril pred nekaj dnevi, ko se je bridko pritoževal, da je Italija poslala v Ameriko 4 milijone svojih ljudi, ki so pomagali obogatiti ameriško deželo, zdaj pa pridejo Amerikanci nad njihova mesta in trosijo bombe nad nje. Zato je samo pravično in primerno, da se spomnimo današnje obletnice. In da se spomnimo, da je 10. juniju sledila slična ceremonija na balkonu Palazzo Venezia po poldrugi letu kasneje: napoved vojne Ameriki, ki so jo spremljali navdušeni klici: "Japone, Japone!" Vzklíkati "Japone, Japone" in se zanašati, da se vas ameriške bombe ne bodo dotaknile, to je velik greh proti predrzemu zaupanju v božjo previdnost! Italija bi morala to vedeti.

Ni dolgo tega, kar sem govorila z mladim Jugoslovonom, ki je prišel iz Afrike. "Italijani so se dali ujeti v stotinah." Na daljavo 200 metrov so že držali roke kvišku. Niso trpeli nikakega pomanjkanja municije ali hrane. Nič koliko tega smo jim zaplenili. Italijansko razpoloženje je pokazano v šali, ki si jo italijanski vojaki pripovedujejo med sabo:

Italijanski pesimist pravi: Italija bo padla. Italijanski optimist odgovori: Kdaj?

Zadnja tri leta so bila usodna za človeštvo. Nikdar nismo bili tako skoro premagani kot pred tremi leti—nikdar nismo bili tako skoro zmagovalci kot smo danes! . . .

Dolenjka.

Svet v vojni vihri

Nasilno nabiranje srbskih rudarjev za delo v Nemčiji

(Office of War Information, Washington, D. C.)

Washington.—"Vsi prebivalci" mesta Belgrada v Jugoslaviji, zasedeni od nacistov, rojeni v letih od 1903 do 1907, se morajo vpisati za mesec dni "javne delovne službe". Tako poročajo iz Budimpešte za časopisja, katero je zabeležila pred kratkim Federal Communications Commission.

Sifrarna brzjojavka v nemškem jeziku, namenjena le za evropsko občinstvo, pravi, da velja naredba tudi za "javne uslužbenke" ter da bodo "uporni" elementi poslani "v tujino", najbrže na prisilno delo v Nemčiji. V vseh onih slučajih, v katerih dotičnikov ne bi našli, bodo smatrani njegovi sorodniki za talce, pravi brzjojavka.

V belgradskem okraju so nacisti s pomočjo Nediceve marionetne vlade s silo nabrali preko 500 rudarjev in jih poslali v raj na delo v nemških rudokopi; budimpeštanski radio je nedavno javil, da bodo najbrže tudi nekatere druge skupine delavcev pokazale dovolj "upornosti", tako da bodo poslani v Nemčijo, kjer bodo zamašile čedalje bolj številne luknje v vrstah delavcev, uposlenih v nemški vojni industriji.

Kvinski odzema delavcem denar za rekonstrukcijo

Washington.—Hrvaška mesta in vasi, opustošena v bitkah, bodo na novo sezidana z denarjem, odvzetim delavcem. O priliki nekake nedavnega občinskega sveta v veliki prefekturi v Karlovcu so sklenili občinski svetniki, da bo vsak delavec v okraju moral darovati enodnevno plačo za izvedbo rekonstrukcijskega programa. Šele pozneje so sklenili

Slovenska Narodna Podporna Jednota

2857-58 So. Lawndale Ave.

Chicago 23. Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvirni odesk

VINCENT CAINKAR, gl. predsednik 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
WILLIAM RUS, pomoč. taj. 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blagajnik 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISHEK, tajnik bol. odd. 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRHOVNIK, direkt. mlad. oddel. 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JOHN MOLEK, urednik glasila 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki

MICHAEL R. KUMER, prvi podpredsednik Box 64, Universal, Pa.
CAMILUS ZARNICK, drugi podpredsednik 3267 W. 60th St., Cleveland, Ohio.

Distriktni podpredsedniki

JOS. CULKAR, prva okrožje 471 Woodland Ave., Johnstown, Pa.
JAMES MAGLICH, drugo okrožje R. D. No. 1, Oakdale, Pa.
RAYMOND TRAVNIK, tretje okrožje 7025 Middlepointe, Dearborn, Mich.
JOHN SPILLER, četrto okrožje 3979 Randall St., St. Louis, Mo.
URSULA AMBROZICH, peto okrožje 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
EDWARD TOMSIC, šestto okrožje 823 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Gospodarski odesk

MATH PETROVICH, predsednik 253 E. 151st St., Cleveland, Ohio.
VINCENT CAINKAR 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL 2857 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN 1400 So. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
DONALD J. LOTRICH 1937 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.
RUDOLPH LISCH 700 E. 260th St., Cleveland, O.

Porotni odesk

ANTON SHULAR, predsednik Box 27, Arma, Kansas.
FRANK VITARIK 215 Tenn. St., Laurens, Pa.
FRANK BARRIC 18811 Muskoka Ave., Cleveland 19, Ohio.
ANDREW VIDRICH 706 Forest Ave., Johnstown, Pa.
JOSEPHINE MOČNIK 772 E. 183th Street, Cleveland, Ohio.

Nadzorni odesk

FRANK ZAITZ, predsednik 2301 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MILAN MEDVESEK 16200 Arden Ave., Cleveland, Ohio.
ANDREW GRUM 17182 Snoden, Detroit, Mich.
JOHN OLIP 231 So. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
FRED MALGAI 28 Westcote Ave., Peru, Ill.

Glavni zdravnik

DR. JOHN J. ZAVERTNIK 2819 So. Ridgeway, Chicago 23, Ill.

svetniki, da bodo tudi sami darovali podobno vsoto za isti cilj. Akoravno so nacistom pokorni občinski svetniki upali s to prisilno kontribucijo nabrati med delavci visoko vsoto denarja, so vendar dozdaj nabrali šele 600.000 kun, kar bo pač težko zadostovalo, da se popravijo in nanovo sezidajo številne vasi in mesta v tej prefekturi, od katerih so mnoga tako opustošena, da jih ne bo več mogoče popraviti; tako neusmiljena je borba med jugoslovanskimi gerilci in okupacijskimi četami, katere podpirajo ustaši.

Črnogorski patrioti ubili italijanskega poveljnika

Washington.—Po oddaji rimskega radia, katero je zabeležil OWI, je bil komandant 28. italijanskega infanterijskega polka, polkovnik Paolo Vereisi, nedavno ubit v Črni gori. Italijanska radiooddaja se pritožuje nad "črnogorskimi uporniki", da so ubili polkovnika v zasedi z vsem njegovim spremstvom ter ga ubili.

Ustaški častniki se vežbajo v Nemčiji

Washington.—OWI je dobil poročilo o oddaji zagrebškega radia, v kateri poroča omenjena postaja, da je poglavlak nedavno poskušal pred skupino aktivnih in rezervnih častnikov, ki so se pred kratkim vrnili domov po koncu svojega vežbanja v Nemčiji, odgovoriti na vprašanje, zakaj se morajo Hrvati v Nemčiji izvežbati za vojaško službo. Poglavlak je hotel razložiti dejstvo, da se tako ubijajo v glavo hrvaške mladine nacistična načela s tem, da je Hrvaška komaj dve leti stara in radi tega nesposobna, da izvežba toliko častnikov kot jih zdaj potrebuje. Poglavlak je dejal: "Častniške šole v Sarajevu, Karlovcu, Varaždinu in Zagrebu ne morejo zadostovati zahtevam velike armade. Radi tega smo globoko hvaležni zaveznikom, da vežbajo naše vojake". Poglavlak je pošiljal svoje čete na ruske in tudi na druge fronte, toda na izrecen Hitlerjev ukaz so ti oddelki razporejeni v velikih nemških formacijah pod poveljstvom nacističnih oficirjev, tako da imajo le še malo podobnosti s posebnimi oddelki, ki stoje le navidezno pod poveljstvom hrvaških oficirjev, izvežbanih v to svrhu v nemškem rajhu.

V Srbiji je poslušanje "uradnih" vestí obvezno

Washington.—Budimpeštanska radiooddaja, katero je zabeležila Federal Communications Commission, je izjavila, da je srbski marionetni minister za notranje zadeve izdal dekret, s katerim

FOR DEFENSE

BUY UNITED STATES SAVINGS BONDS AND STAMPS

ukazuje javnim lokalom kot kavarnam in gostinam, da odpro svoje radioaparate o priliki oddaje novic, javnih razglasov in drugih "uradnih izjav". Oddaja, usmerjena v Severno Ameriko, pravi, da naredba zahteva tudi od občinstva, da posluša te uradne izjave. Gospodarji javnih lokalov, kakor tudi gostje, morajo med oddajo ostati mirni in postrežba s hrano mora takoj prenehati. Buje groze stroge kazni vsem onim, ki tega ne bi storili.

Nacisti obljubili povrniti del naropanega živeža Hrvatim

Washington.—Nacisti, ki so popolnoma izropali deželo vseh njenih zalog živeža in povzročili nemire med prebivalstvom, so zdaj prisiljeni, da del svojega plena pošljejo zopet nazaj na Hrvaško. Zagrebški radio je poročal pred kratkim, da so Nemci obljubili poslati 40.000 ton krompirja in 18.350 ton žita na Hrvaško v pomoč stradaljočemu prebivalstvu. Nacisti so dodatno obljubili, da bodo poslali tudi še več krompirja in 2500 ton sladkorja, kakor pravi zagrebški radio, da "to dokazuje, da nacisti pomagajo Hrvaški v pogledu prehrane". Monitorji vlade Zedinjenih držav so zabeležili to oddajo.

Prestrašeni poglavlak zahteva novih priseg od svojih hlapcev

Washington.—Pred kratkim se je moralo 130 ustaških predstavnikov javiti Pavelcu, nakar so prisegli, da bodo podpirali poglavlaka in mu pomagali v pričakovanju novih žrtev, katere nacisti zahtevajo od Hrvatov. Pod pretvezo, da je shod potreben v svrhu razprave notranjih razmer v deželi, so bili najvažnejši predstavniki ustaškega pokreta, med njimi gospodarski minister dr. Balen, ministrski delegat dr. Sušić in vladni minister dr. Loković, pozvani, da z vsi silo pospekujejo mobilizacijo vseh narodnih sil na Hrvaškem in pomagajo vzdrževati nacistom pokorni režim kljub naraščajoči nezadovoljnosti med prebivalstvom.

V blagi spomin ob četrty obletnici

Dne 2. julija 1943 je poteklo štiri leta od kar je preminul naš preljubljeni soprog in oče

FRANK MESTEK

Oh, kako otežno je življenje naše, od kar Tebe več med nami ni, vsak dan se spominamo na Te. Počivaj v miru v hladni zemlji.—Zaljubljeni ostali: Ivana Mestek, soproga; Anton, sin in Franciška, hči v Youngstown, Pa.

Britski feldmaršal Archibald Wavell (levo) in L. S. Amery, tajnik za Indijo.

SOSESKA

ANTON INGOLIČ

(Se nadaljuje.)

Niso še utihnili odhajajoči koraki pred hišo, ko se je Koren ozrl na hčerko in jo vprašal: "Ta je bil pod oknom?"

Veronika je zardela ko rak. Koren pa je vstal in spregovoril, kot bi udarjal s težkim kladivom:

"Ta ne bo pri nas gospodariti! Kovač naj ostane kovač, k naši hiši pa bo prišel kmet, ki bo skrbel za grunt in mu bo sveta tudi soseska!"

ČETRTO POGAVLJE

Naslednjega jutra je Veronika vstala prav tako zgodaj kakor vedno, čeprav ni spala vso noč. Pripravila je zajtrk, pomagala nakrmiti svinje, oblekla Miciko, nato pa odšla z drugimi na njivo pulit zadnjo repo. Mrzlo je že bilo, zeblo jo je v roke, a ni bilo časa, da bi mislila na mrz. Zvečer so obrezovali dolgo v noč. Velik kup so je imeli. Ljudi je prišlo iz vse vasi. Še hladneje je bilo kakor podnevi. Obrezačem so kmalu roke otrple, komaj toliko moči so imeli, da so izrezali cimo. Peli so in si pripovedovali šale. Tudi o delitvi gozdov so govorili. Mnogo jih je bilo za delitev, a niso si upali preveč glasno povedati svojih misli, ker je Koren vlekel vsako besedo na uho in je vsakogar takoj ostro zavrnil.

Ložnica pa je le povedala svoje:

"Naj imajo tako ali tako, nam siromakom tako nihče nič ne da! Zdaj pohaja Curk ves dan s puško na rami po gozdovih, da ne smeš odnesti debelejšje veje, potem si bo pa stražil vsak svoje!"

Tonča ni bilo. Ženske so takoj opazile in so se jele natihoma pogovarjati o tem. Ta in ona beseda je dospela tudi do Veronike, ki je navidez delala prav tako brezbržno kakor ostali. Malo pred koncem pa je le prišel s tremi fanti. Nekje konec vasi so obrezovali, pa so se vračali. Pili so že likof, zato so bili glasni. Nekateri so jih s hrupom pozdravili, Koren pa jim je vrget v pozdrav:

"Če vas dozdaj ni bilo, bomo obrezali tudi tole brez vasi!"

"Če je tako, bomo pa samo gledali!" je zaklical eden izmed fantov in sedel na prazen voz v bližini. Tonč se je nekaj obotavljal, a ker sta tudi ostala dva sedla, se jim je pridružil. Veronika ni dvignila pogleda k njim. Koren pa je pihal dim iz pipe in se ježno oziral. Ker so bili došli fantje precej vinjeni, so začeli dražiti dekleta. Njihovi fantje, ki so obrezovali poleg njih, so se potegnili zanje. Kmalu se je vnel prepir. In že je prifrčala proti vozu debela repa in zadela najglasnejšega razgrajca.

"Kdo jo je zagnal?" je le-ta zakričal in se preteče približal.

Vse je umolknilo.

"Kdo je bil, da mu prestejem rebra, če jih še kaj ima?" Fant je segel v žep.

"Štef, pojdi spat in si odnesi repo s seboj za pod glavo!" mu je odgovoril nekdo.

Nekaj fantov je vstalo in si stopilo nasproti. "Mir, fantje, mir!" so vreščale ženske. "Saj je še dovolj repe, to poprej obrežite, potem se pa lotite svojih puhlih glav!"

Zdaj je postalo tudi Korenu preveč, dvignil se je in ježno zavrnil dole fante:

"Pojdite, odkoder ste prišli! Tepli se ne boste pri nas! Opravite to drugod!"

"Če smo odveč, pa pojdimo!" je zaklical Tonč, ki je dotlej molče sedel na vozu, in naglo odšel. Ostali so mu sledili, žugajoč onim, ki so spet podedli k dekletom.

Po tem dogodku so skoraj brez besed nadaljevali. Čutili so, da se je zgodilo več, kakor je bilo videti na prvi pogled.

Šele ko so ljudje odšli in se je tudi Koren odpravil spat, je Veronika lahko odšla v svojo sobico in šele zdaj je imela toliko časa, da je lahko premišljala tudi o sebi. A bila je tako utrujena in zmedena, da je sedla na posteljo in samo strmela v steno pred seboj. Micika je že trdno spala, petrolejka je počasi ugašala, glasovi na vasi so že potihnilili, ona pa se ni mogla oprijeti ene same misli in je domisliti.

Trkanje na okno jo je predramilo. Petrolejka je samo še motno brlela, saj so sedale na cilindri in po sobi se je širil smrad po petroleju. Planila je k njej in jo upihnila.

"Veronika! Veronika!" je klical Tonč.

Naglo je stopila k oknu.

Tonč jo je prijel za roko in iskal njenih oči. Veronika se je zavedala, da je ne bi smel držati, da bi mu morala razodeti očetovo voljo, da bi mu morala dati roko v slovo in zapreti okno za njim in ga nikoli več odpreti. A tega ni zmogla; pustila je svojo roko v njegovi, ki je bila močnejša in toplejša od njene, in čakala, da bo spregovoril. Čez dan je morala misliti le na delo. Kaj pa je bila njena ljubezen v primeri s skrbjo za prostrano Korenova polja, za polne hleve, svinjake in kleti? V primeri z gruntom ni pomenila nič. Nihče ni zanjo vedel, nihče ni govoril o njej. Zdaj pa je čutila samo njo.

Šele čez dolgo se je Tonč oglašil.

"Oče so hudi name. Povej, ali samo zato, ker sta prišla z mojim očetom navzkriž?"

Govoril je bolj zamolklo kot navadno.

Veronika mu je odgovorila s solzami, ki jih ni mogla več zadržati.

"Torej je še nekaj drugega vmes?"

"Je!" je priznala. Iztrgala je svoje roke iz njegovih, se opotekla k postelji in glasno zajokala.

Tonč se je oklepal železnih križev v oknu in jo šepetaje tolažil. Veronika ni slišala njegovih besed. Vedela je samo, da je to noč zadnjič pod njenim oknom. Niti za hip se ni drznila pomisliti, da bi se uprla očetovi volji. Kakor se je vse, kar je ukazal, izvršila po njegovem, tako se bo tudi to. Navajena je bila poslušati. Doslej to ni bilo težko, saj je tudi sama živela za grunt; šele zdaj, ko se ji je v srce prikrdala ljubezen, da sama ni prav vedela kdaj in kako, je občutila, kako je brez moči. Strta se je spet približala oknu, prišla Tonča za roko in ga zaprosila:

"Pojdi, da te ne bodo slišali!"

Potem se je vrnila na posteljo. Tonč ji je nekaj časa prigovarjal, potem pa je utihnil njegov glas in temna senca se je odmaknila od okna.

Zjutraj se je lotila dela, kakor da se ni bilo zgodilo nič. Pomagala je spravljati cimo v kozolec in obrezano repo v velike jame na njivi za hišo. Dela je bilo čez glavo. Spet ni bilo časa, da bi premišljala o sebi. A zvečer se je oglašilo srce. Toda ni ga smela poslušati. Silila se je misliti na delo, ki jo čaka naslednji dan. Pred zimo bo treba še toliko in toliko opraviti. Ko je prišel Tonč pod okno, se ji je trgalo srce, a oglašila se mu ni.

Zima se je naglo približevala. Koren je bil zaradi gozdov pogosto zdoma, zato je morala Veronika skrbeti za vse. Kmalu je sneg pobelil travnike in polja. Še na cestah in strehah ga je kljub deževju zadnjih dni toliko ostalo, da so se otroci lahko kepali in delali snežene može. Za Jokca je napolnil pravi čas. Komaj je prišel iz šole, že se je izgubil na vas in se potepal do večera.

(Dalje prihodnjič)

TELL IT TO THE TWINS

LOVELY LEATHERNECKS are Betty (left) and Bonnie Jernigan, 24, of Sparta, Tenn., the only twins at the New River, N. C., base of the Women Marines. Here they get their first ride in a marine jeep at Camp Lejeune. They'll release regular marines.

najinega prihoda ustrelil v zalivu. Onemoglo je cepetal na bregu, vedno bolj so pešale njegove moči, njegovi oči so gledale prosoje kot človeške. . . . Kratko poletje bo kmalu minilo, potem pride jesen, nato pa zima z viharji, zameti in večno nočjo. Morda dan še ne bo popolnoma izginil, ko pride tisti, na katerega oba tako radostno in nestrpnostno čakava? Kaj bo tedaj? Kako bo?"

V takih mučnih urah se je Vera čisto nehalo obvladovati, ni vedela, kaj naj počne, do ničesar ni imela veselja. Tedaj je šla k oknu in je gledala v daljavo, ne da bi kaj videla. Vse njeno telo je trepetalo kakor v mrzlici. Ali pa je dolgo časa stala vzravnan kakor sveča, ni mislila na nič in je samo čutila, kako ji bijejo žile v sencih. In njena kolena so zatrepetala. Potem se je vrgla na posteljo in je zakopala obraz v blazino.

Nekoč jo je William našel tako. Kakor dober prijatelj je sedel k njej.

"Ne bodi neumna, Vera. Solze nama le škodujejo in nobene ga povoda nimajo za jokanje. Kakor malega otroka jo je mehko pobožal po laseh. "Ali se nama tu slabo godi? Vsenaokrog svoboda udobnost, noben človek naju ne moti. Kaj hočeš še več?"

Žena se je stisnila k njemu in tožila kakor otrok.

"Tako težko mi je pri srcu. Vedno mislim na vse, bojim se."

"Na kaj misliš? Česa se bojiš? Saj sem vendar pri tebi. William ji je pogledal v oči. "Torej, povej!"

"Zate se bojim, kadar greš na morje."

"Neumnost! Ne misli na to!" "In tudi radi njega sem ne-mirna."

"Radi koga?"

Vera je sramežljivo zaprla oči. "Radi tistega, ki ga pričakujeva. Zimaka noč. Mrz. Nobene pomoči. Strašno!"

"To so neumnosti! Popolnoma po nepotrebnem se razburjaš."

Toda tudi William se je zamislil, hipoma je zagorelo v njem nežno očetovsko čustvo, ki ga je navdalo z radostnim nemir. Trenutek kasneje je že govoril s tako spremenjenim glasom, kakor da bi glasno sanjal:

"Imava luč in čistost in vse, kar je drugače potrebno. Noč bo minila, še preden jo bova opazila. In potem bo prišlo sonce. Mnogo sonca. In širna snežna polja so tu zelo lepa. Veš, sneg blešči v februarju rožnato,

ker je tedaj sonce še zelo nizko. Včasih postane tudi zelenkast. Ali me poslušaj? Nastavl bom zanjke za lisice. Njihova koža je mehka in topla, boljše od pernice. Sicer sem pa nedavno našel kraj, kjer so race. Za posteljico bova dobila tudi puh. . . . Vera! Veruška! Pomladi bom šel k Laponecem in bom pripeljal s seboj tri severne jelene: enega samca in dve samici. . . . radi mleka? Razumeš?"

Po Verinih licih tečejo solze — hvaležne materinske solze. . . .

3.

"Kaj delaš, Nikolaj?"

Vera je stala med vrati lope in gledala moža, kako mizari. Pogledal je na gladko ostružene ozke deščice in pomislil, kaj ji naj odgovori. Potem ji je okle-vajoče rekel: "Za mrežo oshrambo bom napravil. Nekatera živila je treba shraniti na svežem zraku. Razumeš?"

Vera je prikimala, da razume, in odšla. William si je mislil: "Ali mi je verjela ali ne? Kaj bolj neumnega si nisem mogel izmisliti. Toda nič ne de. Saj ni uganila."

Skobjal je dalje. Potem je meril, žagal in zbijal. Končno je bil gotov. Samo zavrtih sanjše za guganje zibelke še ni napravil. Lepa zibelka je. Sedaj ima svoj prostor, mlad William, nov državljani severne dežele. Od tu, skozi to-le okence bo gledal v svet in ga spoznaval.

Noči so postajale daljše. Bile so bele z bleščečo mlečnomo-gle- no lučjo, ki se je mehko izlivala izza obzorja. Postajale so vedno temnejše. Kakor da bi si kdo z velikim nožem rezal kose dni — vsaki 24 ur so bili kraji. Včasih so se dvignili rezki vzhodni vetrovi.

Vera se je sedaj večkrat pogovarjala z možem o vsem, kar je vznemirjalo njeno najglobljo notranjost. Češče je tožila o strahu, ki jo hipoma napade. Bala se je za svojega moža, zase, najbolj pa za tistega, ki ga je sedaj tako živo čutila pod srcem. V tišini samote je radostno prisluškovala drugemu, novemu, ljubemu ji življenju, ki ga je čutila, kako bije v njej. Hipoma pa je odrevenela od strahu — pred nenadnim sunkom vetra, pred krikom ptica ali mislijo, ki je vzplamtela v njej. Bala se je bližajoče se dvomesečne noči, mrza in samote.

William je sedaj redko hodil na lov. Pihal je severovzhodnik in kratke tišine so hitro za-

menjali dolgotrajni viharji. Tudi svoje žene ni hotel puščati same. Popravil je po viharju poškodovano lopo. Napravil je streho, pod katero bo čez zimo spravil velike zaloge, in pripravil je drva. Na bregu so v več vrstah stali zaprti sodi s polenovkami, ki jih je pripravil za prodajo. Mnogo je nalovil. William je bil zelo zadovoljen.

Pred koncem paroplovne sezone je prišla iz faktorije dolgo pričakovana ladja. Na glasno tuljenje sirene sta oba hitro tekla iz hiše. Čoln z osmero vesli je odplul proti bregu.

Medtem ko so nalagali sode in ko se je William poslovno razgovarjal s kupcem, je Vera hrepeneče gledala na ljudi, ki so hodili po ladjinem krovu. Z daljnogledom je pogledovala na poveljniški stolp. Tam je ravno-dušno stal neznan mož. Tuji, toda prijazen ljudje. Oh, če bi mogla k njim! Biti pri njih! Ne, sedaj to ni mogoče.

Razni mali oglasi

TAKOJ V NAJEM—3 sobe \$18.00. Parna gorkota. Novo dekorirano. 2820 West Roosevelt Rd.

Delo dobe moški

DVA MLADENIČA 18-21 let stara za pomočnika hišniku. Osem ur na dan, šest dni v tednu. Dobra plača, stalno delo. Prilika za bodočnost. LINCOLN PARK ARMS HOTEL, 2738 Pine Grove Phone Lincoln 1400—Mr. Bates

Delo za ženske

POTREBUJE ŽENSKO—"Curtain stretcher and finisher" A-1. Plača 60c na uro. 328 Harrison Ave., Oak Park, Ill.

POŠTNA UPRAVA

Išli valed vojnih razmer zmanjšati delo in zamude s preuredbo naslovov. Vsak naslov v večjih mestih ima namreč sedaj še posebno številko, ki pismonošču pove, v katerem kraju se naslovnik nahaja.

Naslovite v bodoče vsa pisma:

PROSVETA
2857 S. Lawndale Ave.
Chicago 23, Illinois

Sirena je dolgo in žalostno zatulila, parnik se je obrnil proti vzhodu, proti drugemu svetu, kjer so mesta in ljudje.

(Dalje prihodnjič.)

THE NEW ENCYCLOPEDIA OF MACHINE SHOP PRACTICE

GEORGE W. BARNWELL

Institute of Technology v angleščini. Spisal znani profesor na Silevnu.

Podlago za mehanično znanje si morete dobiti s knjigo NEW ENCYCLOPEDIA OF MACHINE SHOP PRACTICE (v angleščini). Ta velika knjiga popisuje in v slikah pokaže temeljna dela mehanike. Razloži vse natanko, kar mora znati najboljši mehanik; pojasnjuje uporabo vsakega stroja, orodja in meril. Pouči vas, kako je treba uporabiti načrte (blue prints) ter vam tudi daje mnogo računskih tabel, da morete pospešiti svoje delo. Ne glede na to, ali ste šele počenec, vam bo ta knjiga zelo koristna in mnogo potrebna.—1000 slik in risb. 576 strani, trdo vezana knjiga stane SAMO \$1.98.—Poštno plačamo mi. Naročite pri KNJIGARNI SLOVENIC PUBLISHING COMPANY, 216 West 18th ST., NEW YORK.—Zaloga ni velika. Naročite to vašo knjigo še danes.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. Cene zmerne, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in pritejeto eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlana \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri anketah \$1.20 za tednik, se jim to pritejeto k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnštvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnštvu znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrul. države in Kanado \$6.00	Za Cicezo in Chicago je \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.80	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50

Za Evropo je \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plam in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino na list Prosveto vsoto \$

1) Ime Čl. društva št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) Čl. društva št.

3) Čl. društva št.

4) Čl. društva št.

5) Čl. društva št.

Mesto Država

Nov naročnik Star naročnik

Pod severnim nebom

Pavel Nisovoj

2

Kakor ugajajo Veri morske zvezde, tako se ji gnusijo "hudiči"; pri pogledu nanje se splašajo. Za Williama so pa oboji enaki. Prve kot druge je strgal s kavljev in jih metal čez krov. Ne koristijo prav nič, torej proč z njimi.

Na bregu sta delala sedaj že oba enako. William ni ravnal z nožem nič manj spretno nego z vesli. Pod njegovimi rokami je vsako delo hitro opravljeno. Glave lete na eno stran, na drugo meso, na tretje jetre, vsaka stvar na svoje mesto. William si je obrisal roke ob predpasnik in potegnil pipo iz žepa; tako lepo je med delovnim odmorom vdi-havati dim in ga spuščati skozi nos, pri tem da gledati v daljno obzorje in v prosojno, kakor steklo čisto nebo.

Nepričakovane misli in pri-meri pridejo včasih človeku na mar: On, veliki, široki, močni William z mogočnimi udi in ona, nežna, šibka Vera, oba od glave do nog obrnjena v usnje, popolnoma sama v tej divji, pusti de-želi, dvojce tujih bitij. Gotovo sta prišla iz neznane daljine, da

osvojita in obljudita mrtvo pokrajino. Nov Adam, nova Eva. Pred njima leži nov svet. Vsak zalivi, vsaka pečina, vsaka dolina in vsaka skromna, tuja pol-larna rastlina je za nju kot za prva človeka, ki naj ji data ime.

"No, Eva, ali ne bi že šla na čaj?"

William je vrget nož, s katerim je cepil ribe, proč, se vzravnal in pogledal svojo ženo z do-brodušnim smehljajem.

"Kako si me imenoval?" Ostro ga je pogledala.

"Ali ti nisem rekel Vera? Saj vendar nisi ljubosumna na kako drugo ženo? To bi bilo imenit-no!" Glasno se je zasmejal. "No, pojdiva!" Objel jo je in jo pe-ljal v hišo.

Šivalni stroj brni. Vera šiva nenavadne stvari. Šiva in se čes-to ozira skozi okno, noče, da bi jo presenetil William. Ne bi rada, ne mara, da vidi, kaj dela. Mehak, topel smehljaj razsvet-ljuje njen obraz. Delo ji ne gre nič prav od rok; ne pozna ga, prvič ga opravlja. Šiva srajčke in vse drugo za tistega, ki bo kmalu napolnil te prostore z gospodovalnim kričanjem. "Kak-šen bo, miren ali živ? In kaj bo, fantek ali deklica? Rada bi ime-la hčerke. Mila moja punčka! Kot svetla, radost prinašajoča

zvezdica boš stopila v moje živ-ljenje."

Skrbno zloži vse sešite in na-pol gotove stvari in jih skrije prav zadaj v omari, da jih Wil-liam slučajno ne najde. Pogle-da skozi okno na morje. Kmalu se menda vrne. Morje je mirno, sonce je že visoko.

"3. junija."

Zakaj mi je danes rekel Eva?

Moj ljubi Adam, jaz nisem kakor pravilnica pramati Eva, ki je z lahkomišelnim dejanjem izpremenila usodo vsega človeš-tva. Jaz sem preprosta, majh-na žena, ki je polna prav tak preproste ljubezni do tebe, veli-kega in močnega. Imam samo eno misel: kako bi ti mogla o-lepšati in olajšati življenje? Se-daj živim samo po tebi in za te-be. In za ono, kar nosim pod srcem. Samo za vaju, moja lju-ba, živim."

"5. junija."

Kadar je doma ali dela na o-bali, je moje srce mirno. Tedaj se lahko stisnem k njemu, za-prem oči in ne mislim na nič. Če je pri meni, me ni nič strah. Kajti on zmore vse. Danes pa je šel na morje. In mučijo me nemirne misli. Morda se mu je pripetila nesreča. Potem sem sama, brez moči kakor tisti mali, zlati morski pes, ki ga je na dan